

Отримано: 8 вересня 2019 року

Прорецензовано: 16 вересня 2019 року

Прийнято до друку: 23 вересня 2019 року

e-mail: olhadatskiv@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-7(75)-140-144

Дацків О. П. Комплекс вправ для формування лінгвосоціокультурної компетентності майбутніх учителів англійської мови засобами драматизації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 7(75), жовтень. С. 140–144.

УДК 378:373.091.12.011.3-051:811.111'243

Дацків Ольга Павлівна,

кандидат педагогічних наук, доцент

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

КОМПЛЕКС ВПРАВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ДРАМАТИЗАЦІЇ

У статті подано комплекс вправ і завдань для формування лінгвосоціокультурної компетентності у процесі навчання говоріння майбутніх учителів англійської мови засобами драматизації. Розглянуто сучасні вимоги до рівня сформованості лінгвосоціокультурної компетентності майбутніх учителів англійської мови. Обґрунтовано необхідність цілеспрямованого формування зазначеної компетентності студентів уже на початковому ступені навчання у мовному ВНЗ, виокремлено форми драматизації, які можуть застосовуватися для формування лінгвосоціокультурної компетентності майбутніх учителів англійської мови у процесі навчання говоріння, визначено структуру комплексу, типи та види вправ і завдань. Наведено приклади вправ і завдань.

Ключові слова: драматизація, комплекс вправ і завдань, лінгвосоціокультурна компетентність, майбутні вчителі англійської мови, форми драматизації.

Olha Datskiv,

PhD in Education, Associate Professor

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

THE RANGE OF ACTIVITIES FOR DEVELOPMENT OF PRE-SERVICE ENGLISH TEACHERS' LINGUOSOCIOCULTURAL COMPETENCE BY MEANS OF DRAMATISATION

The problem of forming pre-service English teachers' sociocultural competence is of paramount importance. The paper presents the range of activities and tasks for forming linguosociocultural competence of pre-service English teachers in the process of teaching speaking by means of dramatisation. The structure of linguosociocultural competence, which includes sociocultural, sociolinguistic, social competences, is described. Modern requirements to the level of linguosociocultural competence of future English teachers as outlined in a university curriculum and contemporary research are considered. The necessity of purposeful formation of the stated competence of students at the initial stage of study at a foreign languages faculty is substantiated. The contents of linguosociocultural competence comprises sociocultural, sociolinguistic, social knowledge, subskills, skills, intercultural awareness, attitude and determine the structure of the set of activities and tasks. Dramatisation has a big educational potential in teaching foreign languages skills such as speaking. Drama games, role plays, improvisations, simulations, theatre projects are considered to be effective means of forming linguosociocultural competence of pre-service English teachers. The forms of dramatisation that can be used to develop the linguosociocultural competence of future English teachers are defined, the structure of the range, types and kinds of activities and tasks are determined. Examples of activities and tasks are given.

Key words: dramatisation, the range of activities and tasks, linguosociocultural competence, pre-service English teachers, forms of dramatisation.

Важливим компонентом іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів англійської мови є лінгвосоціокультурна компетентність (далі ЛСКК), сформованість якої забезпечує їм здатність бути посередником між рідною та іншомовною культурами. Наукові розвідки, спрямовані на створення методик формування зазначеної компетентності у різних видах мовленнєвої діяльності, також вказують на актуальність цієї важливої методичної проблеми. Зокрема, Л. П. Рудакова (2004) створила методику навчання студентів розуміння соціокультурної інформації при читанні англійської художньої літератури у вищих мовних навчальних закладах, О. В. Бирюк (2006) запропонувала методику формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів у навчанні читання англійських публіцистичних текстів, І. Ю. Голуб (2010) запропонувала методику формування у майбутніх перекладачів соціокультурної компетентності у процесі вивчення німецької мови після англійської, М. Б. Нацюк (2015) розробила методику формування у майбутніх учителів англійської мови лінгвосоціокультурної компетентності у процесі читання художньої літератури, М. В. Дука (2015) досліджувала формування у майбутніх філологів лінгвосоціокультурної компетентності у процесі читання англійських художніх творів.

Однак, незважаючи на значну кількість наукових розвідок, проблема формування ЛСКК у говорінні майбутніх учителів англійської мови (АМ) засобами драматизації потребує подальшого дослідження.

Метою статті є створення комплексу вправ для формування ЛСКК у процесі навчання говоріння майбутніх учителів АМ засобами драматизації на початковому ступені навчання.

Завдання статті: 1) розглянути сучасні вимоги до рівня сформованості ЛСКК майбутніх учителів АМ на початковому ступені навчання; 2) обґрунтувати доцільність використання драматизації для цілеспрямованої роботи над формуванням ЛСКК у говорінні і розглянути форми драматизації, які можуть застосовуватися з цією метою; 3) визначити структуру комплексу і навести приклади вправ для формування ЛСКК у говорінні майбутніх учителів АМ із застосуванням драматизації.

У сучасній методичній науці ЛСКК трактується як складне і багатоконпонентне явище, яке виявляється у здатності і готовності особистості до міжкультурного спілкування [5, с. 425]. До складу ЛСКК входять соціолінгвістична, соціокультурна і соціальна компетентності. Розглянемо зміст цих компетентностей детальніше. Соціолінгвістична компетентність визначається науковцями як здатність вибирати, використовувати і розуміти мовні та мовленнєві засоби іншомовного спілкування з національно-культурною семантикою відповідно до контексту, ситуації і стилю спілкування [5, с. 425].

Соціокультурна компетентність передбачає здатність особистості набувати різноманітних культурологічних, (лінгво-) країнознавчих, соціокультурних і міжкультурних знань і користуватися ними для досягнення своїх цілей в іншомовному спілкуванні [5, с. 429], а соціальна компетентність полягає у здатності особистості вступати в комунікативні стосунки з представниками інших країн у певних ситуаціях, керувати ними, вирішуючи можливі непорозуміння [5, с. 430]. Як бачимо, формування ЛСКК у студентів передбачає послідовність і наступність: від ознайомлення із мовними та мовленнєвими засобами іншомовного спілкування з національно-культурною семантикою до набуття ними відповідних знань, формування навичок і вмінь будувати спілкування з іноземцями, уникати непорозумінь і вирішувати проблеми, які можуть виникнути під час цього спілкування.

Розглянемо сучасні вимоги до рівня сформованості ЛСКК майбутніх учителів АМ. Аналізуючи чинну Програму, М. В. Дука наводить вимоги до володіння ЛСКК студентами філологічних спеціальностей стосовно різних видів мовленнєвої діяльності. Вивчення англійської мови на першому курсі має забезпечити: формування лінгвосоціокультурної компетентності, обізнаності студентів із різними традиціями і типами поведінки англійців; набуття знань щодо базових типів інформації; розвиток уміння з легкістю взаємодіяти в тематично знайомих ситуаціях; формування вміння розуміти соціокультурну специфіку англомовного світу. Вивчення англійської мови на другому курсі має забезпечити набуття знань про традиції та культуру Великої Британії в контексті вивчених тем, а також розвиток уміння використовувати ці знання в процесі спілкування. Стосовно говоріння уточнені вимоги Програми наведені лише для 1 курсу, а саме студенти повинні вміти використовувати форми ввічливості у привітаннях і звертаннях; б) давати прості інструкції [3, с. 45; 8].

У проаналізованих нами джерелах неодноразово підкреслюється роль невербальних засобів комунікації у формуванні ЛСКК. М. В. Дука наголошує на необхідності конкретизації знань невербальних засобів комунікації, навичок і вмінь їх розрізняти та вживати і наводить перелік, до якого входять знання (різних типів невербальних засобів комунікації; специфіки їх пред'явлення в англомовному тексті; функцій невербальних засобів комунікації), навички та вміння (ідентифікувати невербальні засоби комунікації в літературному творі; «читати» окремі невербальні засоби комунікації та їх кластери в контексті; розуміти функції невербальних засобів комунікації для зображення конкретної ситуації спілкування, у якій вони є представленими; розуміти соціокультурне навантаження, яке несуть невербальні засоби комунікації в тексті; розуміти загальну атмосферу англомовного твору в цілому, реалізацію авторського задуму шляхом декодування інформації, яку несуть у тексті невербальні засоби комунікації), обізнаність, здатність і готовність (обізнаність щодо різних невербальних засобів комунікації в поведінці представників англомовного світу; здатність до розуміння невербальних засобів комунікації, які використовують представники англомовних країн, їхньої культури; готовність студентів досліджувати особливості мовної репрезентації невербальних засобів комунікації в англомовних творах) [3, с. 46]. Стосовно говоріння цей перелік включає знання основних типів і функцій невербальних засобів комунікації, навички і вміння використовувати їх у спілкуванні, здатність правильно вживати ці засоби у власному мовленні і готовність постійно розширювати наявний у них арсенал невербальних засобів.

Вважаємо, що успішне формування ЛСКК у процесі навчання говоріння можливе за умови поєднання традиційних засобів навчання (друкованих текстів, аудіо- та відеозаписів) і технологій особистісно-орієнтованого навчання, які б створювали атмосферу міжкультурного спілкування, викликали та підтримували позитивну мотивацію у студентів. Одним із таких засобів ми вважаємо драматизацію, яку визначаємо як сукупність прийомів взаємодії викладача і студентів у драматичних та рольових іграх, імпровізаціях, симуляціях та театральних проєктах, спрямованих на формування іншомовної комунікативної компетентності [2, с. 6], а отже і ЛСКК, яка є її важливою складовою.

Дослідники формування ЛСКК у процесі вивчення АМ відзначають важливість застосування різних форм драматизації. Зокрема, М. Б. Нацюк вважає, що для формування ЛСКК під час читання художніх творів доцільно використовувати проблемно-пошукові завдання і наводить приклади таких завдань – рольових та ігрових проєктів, до яких відносить драматизацію художнього твору [7, с. 86]. Аналіз праць дослідників підтверджує висновок про те, що ефективним прийомом формування ЛСКК є рольова гра [5, с. 439; 7, с. 88; 1, с. 100]. Важливим для розвитку соціокультурної спостережливості, чутливості і усвідомленості є симуляції, в яких студенти грають самих себе у запропонованих обставинах. Театральний проєкт, особливо той, що готується із використанням автентичної п'єси, має великий потенціал для формування ЛСКК студентів, які отримують можливість аналізувати запропоновані автором сценарії і моделі комунікативної поведінки.

До системи вправ для формування ЛСКК у говорінні входять вправи на формування соціолінгвістичних знань, навичок, вмінь, соціокультурних знань, навичок, вмінь, соціальних знань, навичок, вмінь. Комплекс вправ, що пропонується, створено з метою практичної реалізації згаданої вище системи на заняттях з “Практичного курсу англійської мови” із студентами II курсу під час вивчення теми “Театр”. Слід зауважити, що формування ЛСКК у процесі навчання говоріння засобами драматизації відбувається паралельно з навчанням інших видів мовленнєвої діяльності, однак вправи та завдання комплексу передусім спрямовані на отримання студентами лінгвосоціокультурних знань, а також на формування навичок і вмінь використовувати ці знання у власному говорінні.

До комплексу входять продуктивні умовно-комунікативні вправи на об'єднання ЗМ у понадфразові діалогічні єдності, у мінітексти (монологи і діалоги) і комунікативні вправи і завдання у формі драматичних ігор, рольових ігор, імпровізацій, симуляцій. Наведемо приклади вправ:

І. Група вправ для отримання соціолінгвістичних знань, розвитку навичок і вмінь

Приклад 1.

Форма драматизації: драматична гра “Panto Mim”

Мета: набуття студентами соціокультурних знань безеквівалентної і фонової лексики.

Інструкція: Work in pairs. Read the glossary of “Panto words”. Choose 3 words and mime it to your partner. Show, do not tell. Take turns showing the words on your lists. The student, who guesses all the words correctly, is the winner.

List 1: the Dame, the Baddie, the Hero.

List 2: the Heroine, the Good Fairy, an older King.

Приклад 2.**Форма драматизації:** рольова гра “First Reading”**Мета:** набуття студентами знань сталих виразів, ідіом, моделей дискурсу, навичок та вмінь використовувати лінгвосоціокультурні знання для досягнення взаєморозуміння.**Інструкція:** Listen to a telephone conversation between a director and an actor about the first reading of a new play. Work in pairs.*S1: You are a director. Make a phone call to an actor and give him/her the reading details (date, time and place of the reading, its length and the number of actors involved). Be prepared to answer the questions the actor may have.**S2: You are an actor who has a leading part in a new play. The play director is calling you with the details about the first reading (date, time and place of the reading, its length and number of actors involved). Be prepared to ask any questions you may have.***Приклад 3.****Форма драматизації:** симуляція “College Panto”**Мета:** набуття студентами навичок і вмінь вести діалог і досягати взаєморозуміння у безпосередньому спілкуванні.**Інструкція:** Work in groups of 5. You are members of a theatrical club at your university. Meet as a group and discuss a possibility of putting a Christmas panto on stage.**II. Група вправ і завдань для отримання соціокультурних знань, розвитку навичок і вмінь****Приклад 4.****Форма драматизації:** драматична гра “Hot Seat”**Мета:** ознайомити студентів із наявністю у британській культурі окремих тем «табу» і «безпечних» тем.**Інструкція:** Take turns in a “hot seat” as a panto character. Answer the questions from the audience about your character. You may choose not to answer certain questions if you believe they are “taboo”.**Приклад 5.****Форма драматизації:** імпровізація “Theatrical Festival”.**Мета:** ознайомити студентів із історико-, етно- і соціокультурними знаннями про різдвяні вистави у Великобританії і Вертеп в Україні, розвивати вміння зіставлення феноменів рідної і чужої культури, їх аналізу та рефлексії.**Інструкція:** Work in pairs.*S.1. Read the following text. You are a student actor from the UK at a theatrical festival abroad. Your new friend wants to know more about the history of panto in the UK. Improvise a conversation.**So how did this curious British institution come about?**Pantomime literally means “all kinds” of “mime” (panto-mime). It is generally acknowledged that British pantomime is modelled on the early masques of the Elizabethan and Stuart days. In the 14th century the early masques were musical, mime or spoken dramas, usually performed in grand houses although by the 17th century they were really no more than an excuse for a theme party.**The timing of the British pantomime at Christmas and the role reversal of the lead characters (the principal boy being played by a girl and the Dame by a man) may have also evolved from the Tudor “Feast of Fools”, presided over by the Lord of Misrule. The feast was an unruly event, involving much drinking, revelry and role reversal.**The Lord of Misrule, normally a commoner with a reputation of knowing how to enjoy himself, was selected to direct the entertainment. The festival is thought to have originated from the benevolent Roman masters who allowed their servants to be the boss for a while [10].**S. 2. Read the following text. You are a student actor from Ukraine at a theatrical festival abroad. Your new friend wants to know more about the history of Vertep. Improvise a conversation.***Vertep***A venerable form of Ukrainian puppet theater. The origins of the name vertep may be related to the verb vertitysia ‘to whirl,’ as do rays about a star. The vertep performance is a standardized enactment of the Nativity with merry interludes depicting secular life, in the style of an intermede. There are 10 to 40 vertep characters, typically among them a sacristan, angels, shepherds, Herod, three kings, Satan, Death, Russian soldiers, gypsies, a Pole, a Jew, a peasant couple, and various animals. All the hand puppets are usually operated by one person, the vertepnyk. The vertep is also the two-level stage in the form of a building in which the performance takes place, the religious part on the upper level and the secular part on the lower.**Vertep performances date back to the late 16th century. They reached their height in popularity in the second half of the 18th century. In time the specifications as to vertep stage architecture; the number, character, and construction of the puppets; and costumes, music, and scripts became well defined. The secular part in vertep performances often contained references to contemporaneous events; a Zaporozhian Cossack puppet, for example, appeared during the reign of Catherine II.**Vertep theater declined in the mid-19th century. In the 20th century vertep theater has been revived as a zhyvyi ‘live’ vertep, with live actors faithfully re-creating the traditional village vertep. [12]**S1, S2: Reflect on the conversation you had with your partner. Have you noticed any similarities between a panto and vertep performances?***Приклад 6.****Форма драматизації:** симуляція “English Drama Contest”.**Цілі:** розвивати професійно орієнтовані вміння говоріння студентів, здатність до толерантності, неупередженості, доброзичливості.**Інструкція:** Work in groups of 4. You are Junior Counselors at an international summer camp. The Counselor you work with asked you to choose fairy tales for the English Drama contest. How will you choose the fairy tales? What would the casting be like? When will you rehearse? How will you teach children to speak their lines correctly? Who will be responsible for costumes, make-up, props etc? Discuss these questions at a staff meeting.

III. Група вправ і завдань для отримання соціальних знань, розвитку навичок і вмінь**Приклад 7.****Форма драматизації:** імпровізація “After the Play”.**Цілі:** розвивати вміння говоріння студентів.**Інструкція:** Read the dialogue. Choose a word or words from the box to fill the gaps.*actors props leading role script masks recommend scenery costumes***After the Show**

Tony: So, what did you think?

Bella: Oh, I thought it was really good. For a start, the (1) _____ were amazing. All those coloured fabrics.

Tony: Yes, they were. And the (2) _____ were good too. It gave a different dimension to the characters.

Bella: It worked to have so few (3) _____ as well, I thought.

Tony: Yes. You looked more at the costumes and listened to the words rather than being distracted by other things.

Bella: Yes. I wasn't so sure about the (4) _____, though. I would have preferred to see some painted panels rather than those boring pieces of coloured material.

Tony: Yes, I agree with you there. But maybe that would have been too complicated. Bella: Maybe, yes.

Tony: The (5) _____ was impressive, though.

Bella: Yes. It was tragic and funny at the same time, and the (6) _____ performed it so well.

Tony: Henry Jacobs was excellent in the (7) _____, wasn't he? It could have been written for him.

Bella: He was brilliant.

Tony Well, that was a good evening out, wasn't it? We will definitely have to (8) _____ it to our friends [11].

2. In groups of four continue this dialogue in a café where Tony and Bella met their friends that night.

Приклад 8.**Форма драматизації:** симуляція “Audience Involvement”.**Мета:** ознайомити студентів із історико-, етно- і соціокультурними знаннями про різдвяні вистави у Великобританії і розвивати вміння зіставлення феноменів рідної і чужої культур, їх аналізу та рефлексії.**Інструкція:** Work in pairs. Read the following text.*Audience Participation**Other than cheering the Dame and booing the Baddie, there are plenty more opportunities to make a noise. For example:**Character calls “Oh yes it is!” Audience respond “Oh no it isn't!”**Repeated three times, no more, and can be adapted or reversed according to the situation.**If there's some sort of activity going on behind a character that they stupidly can't see or hear, then yell “it's behind you!” At some point, the goodies will often require the help of the audience, sometimes everyone doing some sort of ridiculous action, sometimes yelling or singing a magical spell. Whatever it happens to be, you must join in or everything will end up really, really badly. It's all down to you.**Sometimes, one or two very special audience members are called upon to go on stage and help out the goodies. This is a very important role and if called on you have to do what is asked so that the audience can cheer a really cute child, or have lots of fun at the expense of a hapless adult. Either way, it's a great honour to be picked.**The audience will usually be given words on boards or flashcards to join in with during the last song. Again, it's very important, because by now, everyone should have bought into the magic, and it makes the cast very happy!**I hope that's given you a bit of the flavour of Pantomime, and that you feel better equipped to get the most out of your experience. Remember, the one thing you must not do is to stay quiet [9]!*

Tell your partner about the audience involvement during Christmas Panto performance. What do you think about it? Would you go to see a panto? Would you take your child to the theatre to see it?

Приклад 9.**Форма драматизації:** симуляція “English Drama Contest”.**Мета:** розвивати професійно орієнтовані вміння говоріння студентів.**Інструкція:** Work in groups of 4. You are trainees on your teaching practice. The teachers you work with asked you to choose fairy tales for the English Drama contest. How will you choose the fairy tales? What would the casting be like? When will you rehearse? How will you teach students to speak their lines correctly? Who will be responsible for costumes, make-up, props etc? Discuss these questions in your groups.(source)

Отже, у цій статті нами було запропоновано комплекс вправ для формування ЛСМК у студентів другого курсу – майбутніх учителів АМ. Вважаємо, що виконання вправ і завдань цього комплексу сприятиме ефективному формуванню ЛСМК студентів та готуватиме їх до майбутньої професійної діяльності. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в укладанні комплексу вправ для формування компетентності студентів у письмі засобами драматизації.

Література:

1. Голуб І. Ю. Формування у майбутніх перекладачів соціокультурної компетенції у процесі вивчення німецької мови після англійської: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / КНЛУ. Київ, 2010. 210 с.

2. Дацків О.П. Методика формування вмінь говоріння у майбутніх учителів англійської мови засобами драматизації : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / КНЛУ. Київ, 2012. 321 с.

3. Дука М. В. Поняття “лінгвосоціокультурна компетентність” та аналіз методів її формування в педагогічній теорії і практиці. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 7. С. 39 – 48. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2015_7_8 (дата звернення : 20.08.2019).

4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / [Наук. ред. укр. видання д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва]. К. : Ленвіт, 2003. 273 с.
5. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студентів класичних, пед. і лінгвіст. ун-тів / Бігич О. Б та ін. ; за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ, 2013. 590 с.
6. Нацюк М. Б. Методика формування лінгвосоціокультурної компетентності у майбутніх учителів англійської мови в читанні художньої літератури. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка. 2014. № 3. С. 85 – 92.
7. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект. С. Ю. Ніколаєва та ін. Вінниця, 2001. 246 с.
8. A Stranger's Guide to Panto. New Stagers : веб-сайт. URL: <http://newstagers.co.uk/guide-to-panto/> (дата звернення: 22.08.2019).
9. Castelow E. Pantomime. : веб-сайт. URL: <https://www.historic-uk.com/CultureUK/Pantomime/> ((Last accessed : 22.08.2019).
10. Delahay L. At the Theatre. Lesson Plan. URL: <https://it.pearson.com/content/dam/region-core/italy/pearson-italy/pdf/inglese/scuola-secondaria-secondo-grado/ITALY%20-%20DOCENTI%20-%20ENGLISH%20LANGUAGE%20TEACHING%20-%202016%2004%20-%20Teaching%20Resources%20-%20PDF%20-%20At%20the%20Theatre%20Lesson%20Plan.pdf> (Last accessed : 02.09.2019).
11. Revutsky V. Vertep. Internet Encyclopedia of Ukraine : веб-сайт. URL: <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CV%5CE%5CVertepIT.htm> (Last accessed: 20.08.2019).